<u>अध्याय–17</u>

अर्जुन उवाचः– ये शास्त्रविधिमुत्सृज्य यजन्ते श्रद्धयान्विताः ।
तेशां निष्ठा तु का कृशण सत्त्वमाळो रजस्तमः ॥ 17/1
ये शास्त्रविधिम् उत्सृज्य यजन्ते श्रद्धया अन्विताः।
तेषाम् निष्ठा तु का कृष्ण सत्त्वम् आहो रजः तमः।।

Arjuna said: Ye shaastravidhimutsrijya yajante shraddhayaanvitaah;
Teshaam nishthaa tu kaa krishna sattvamaaho rajastamah.
Ye shaastra vidhim utsrijya yajante shraddhayaa anvitaah;
Teshaam nishthaa tu kaa krishna sattvam aaho rajah tamah.

कृष्ण (हे कामादिक शत्रुओं को आकर्षित करने वाले शिव)! **ये** (जो) **श्रद्धया** (श्रद्धा से) **अन्विताः** (भरकर) **शास्त्रविधिं** ({श्रीमती गीता माता}–शास्त्र के विधान को) **उत्सृज्य** (छोड़कर) **यजन्ते** (यज्ञ करते हैं), **तेषां** (उन {लोगों} की) **निष्ठा** (स्थिति) **तु** (फिर) **सत्त्वं** (सात्विक), **रजः** (राजसी) **आहो** (अथवा) **तमः** (तामसी)–**का** (कैसी होती है)?
Krishna (O *Shiv*, the attractor of enemies like lust and so on)! ***Anvitaah*** (Endowed with) ***shraddhayaa*** (faith), ***ye*** (those who) ***yajante*** (perform sacrifices) ***utsrijya*** (without following) ***shaastra vidhim*** (the principles of the {*Srimati Gita mother*} scripture), ***tu*** (so) ***teshaam kaa*** (are they) ***nishthaa*** (situated) ***sattvam*** (in the mode of goodness), ***rajah*** (passion) ***aaho*** (or) ***tamah*** (ignorance)?

श्रीभगवानुवाचः– त्रिविधा भवति श्रद्धा देळिनां सा स्वभावजा ।

सात्त्विकी राजसी चैव तामसी चेति तां §ृणु ॥ 17/2
त्रिविधा भवति श्रद्धा देहिनाम् सा स्वभावजा।
सात्त्विकी राजसी च एव तामसी च इति ताम् शृणु।।

Sri Bhagavaan said*: *Trividhaa bhavati shraddhaa dehinaam saa svabhaavajaa;
Saattvikee raajasee caiva taamasee ceti taam shrinu.
Trividhaa bhavati shraddhaa dehinaam saa svabhaavajaa;
Saattvikee raajasee ca eva taamasee ca iti taam shrinu.

देहिनां (देहधारियों की) **स्वभावजा** (मौलिक स्वभाव से ही उत्पन्न हुई) **सा** (वह) **श्रद्धा** (श्रद्धा) **सात्त्विकी** (सत्वगुणी) **च** (और) **राजसी** (रजोगुणी) **च** (तथा) **तामसी** (तमोगुणी)–**इति** (इस तरह) **त्रिविधा** (3 प्रकार की) **एव** (ही) **भवति** (होती है), **तां** (उसे) **शृणु** (सुन)।
Svabhaavajaa (By virtue of the basic nature) ***dehinaam*** (of embodied beings), ***saa*** (that) ***shraddhaa*** (faith) – ***saatvikee*** (dominated by the quality of goodness), ***raajasee*** (passion) ***ca*** (and) ***taamasee*** (ignorance) – ***bhavati iti*** (is therefore) ***trividhaa*** (of three kinds). ***Shrinu*** (Hear) ***taam*** (about that).

सत्त्वानुरूपा सर्वस्य श्रद्धा भवति भारत ।
श्रद्धामयोऽयं पुरुशो यो यच्छ्रद्धः स एव सः ॥ 17/3
सत्त्वानुरूपा सर्वस्य श्रद्धा भवति भारत। श्रद्धामयः अयम् पुरुषः यः यच्छ्रद्धः स एव सः।।

Sattvaanuroopaa sarvasya shraddhaa bhavati bhaarata;

Shraddhaamayo'yam purusho yo yacchraddhah sa eva sah.
Sattvaanuroopaa sarvasya shraddhaa bhavati bhaarata;
Shraddhaamayah ayam purushah yah yat shraddhah sa eva sah.

भारत (हे भरतवंशी अर्जुन)! **सर्वस्य** (सबकी) **श्रद्धा** (श्रद्धा) **सत्त्वानुरूपा** {अनादिनिश्चित} (प्राणी स्वभाव के अनुकअल) **भवति** (होती है)। **अयम्** (यह) **पुरुषः** (आत्मा) **यः** (जो) **श्रद्धामयः** (श्रद्धा से युक्त होता है), **यत्** (जैसी) **श्रद्धः** (श्रद्धा है), **सः** (वह) **सः** (वैसा) **एव** (ही है)।
Bhaarata (O *Arjuna*, the descendant of *Bharata*)! ***Sarvasya*** (Everyone's) ***shraddhaa*** (faith) ***bhavati sattvaanuroopaa*** (is in accordance with their {eternally fixed} basic nature). ***Ayam*** (This) ***purushah*** (soul) ***shraddhaamayah*** (comprising of faith); ***yat*** (whatever the nature) ***shraddhah*** (of his faith), ***eva*** (verily) ***sah*** (he) ***sa*** (is that).

यजन्ते सात्त्विका देवान्यक्षरक्षांसि राजसाः ।
प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये यजन्ते तामसा जनाः ॥ 17/4
यजन्ते सात्त्विका देवान् यक्षरक्षांसि राजसाः। प्रेतान् भअतगणान् च अन्ये यजन्ते तामसा जनाः।।

Yajante saattvikaa devaanyaksharakshaamsi raajasaah;
Pretaanbhootaganaamshcaanye yajante taamasaa janaah.
Yajante saattvikaa devaan yaksha rakshaamsi raajasaah;
Pretaan bhootaganaan ca anye yajante taamasaa janaah.

सात्त्विकाः (सत्वगुणी लोग) **देवान्** (देवताओं को), **राजसाः** (राजसी वृत्ति के लोग) **यक्षरक्षांसि** (यक्ष–राक्षसों को) {और} **अन्ये** (दअसरे) **तामसाः** (तामसी) **जनाः** (लोग) **प्रेतान्** (प्रेतों) **च** (और) **भअतगणान्** ({देहधारी} भअत समुदाय को) **यजन्ते** (पअजते अथवा याद करते हैं)।
Saattvikaa (People situated in the mode of goodness) ***yajante*** (worship or remember) ***devaan*** (the deities), ***raajasaah*** (people in the mode of passion) {worship} ***yaksha rakshaamsi*** (the *yaksha* and the demons) {and} ***anye*** (other) ***janaah*** (people) ***taamasaah*** (in the mode of ignorance) ***yajante*** (worship or remember) ***pretaan*** (the ghosts) ***ca*** (and) ***bhootaganaan*** (the {body conscious} spirits of the dead).

अशास्त्रविळितं घोरं तप्यन्ते ये तपो जनाः ।
दम्भाळङ्कारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ॥ 17/5
कर्शयन्तः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ।

मां चैवान्तःशरीरस्थं तान्विद्ध्यासुरनिश्चयान् ॥ 17/6
अशास्त्रविहितम् घोरम् तप्यन्ते ये तपः जनाः। दम्भाहंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः।।
कर्शयन्तः शरीरस्थम् भअतग्रामम् अचेतसः। माम् च एव अन्तःशरीरस्थम् तान् विद्धि आसुरनिश्चयान्।।

Ashaastravihitam ghoram tapyante ye tapo janaah;
Dambhaahamkaarasamyuktaah kaamaragabalaanvitaah.
Karshayantah shareerastham bhootagraamamacetasah;
Maam caivaantahshareerastham taanviddhyaasuranishcayaan.
Ashaastravihitam ghoram tapyante ye tapah janaah;
Dambha ahamkaara samyuktaah kaama raaga balaan vitaah.
Karshayantah shareerastham bhootagraamam acetasah;
Maam ca eva antah shareerastham taan viddhi aasura nishcayaan.

ये जनाः (जो लोग) **अशास्त्रविहितं** ({श्रीमती भगवद्गीता}–शास्त्र के विधान से रहित) **घोरं** (घोर) **तपः** {शारीरिक} (तप) **तप्यन्ते** (करते हैं), {वि} **दंभाहंकारसंयुक्ताः** (दंभ और अहंकार से भरकर) **कामरागबलान्विताः** (कामना, आसक्ति और शारीरिक बल से भरे हुए) **अचेतसः** (बेसमझ लोग) **शरीरस्थं** (शरीर में स्थित) **भअतग्रामं** (पंचभअतों के समुदाय को) **च** (और) **अन्तःशरीरस्थं** (अंतःवाहक सअक्ष्म शरीर में स्थित) **मां** (मुझ {योग शक्तिरूप आत्मा} को) **एव** (भी) **कर्शयन्तः** (कष्ट देते हैं)। {तअ} **तान्** (उनको) **आसुरनिश्चयान्** (आसुरी निश्चयवाला) **विद्धि** (समझ)।
Ye janaah (People who) - ***tapayante*** (perform) ***ghoram*** (severe) ***tapah*** ({physical} penance) ***ashaastravihitam*** (discarding the principles of the {*Srimati Bhagvat Gita*} scripture), ***dambha ahamkaara samyuktaah*** (are intoxicated by pride and egotism), ***kaama raga balaan vitaah*** (are absorbed with desires, attachments and physical power) - {those/ such} ***acetasah*** (foolish people) ***karshayantah*** (torture) ***bhootagraamam*** (the five elements) ***shareerastham*** (of their body) ***ca*** (as well as) ***maam*** (Me{the soul in the form of power of remembrance}) ***antah shareerastham*** (situated within their causal subtle body). ***Viddhi*** (Consider) ***taan*** (them) ***aasura nishcayaan*** (to be of demoniacal tendencies).

आळारस्त्वपि सर्वस्य त्रिविधो भवति प्रियः ।

यज्ञस्तपस्तथा दानं तेशां भेदमिमं §ृणु ॥ 17/7
आहारः तु अपि सर्वस्य त्रिविधः भवति प्रियः। यज्ञः तपः तथा दानम् तेषाम् भेदम् इमम् शृणु।।

Aahaarastvapi sarvasya trividho bhavati priyah;
Yagyastapastathaa daanam teshaam bhedamimam shrinu.
Aahaarah tu api sarvasya trividhah bhavati priyah;
Yagyah tapah tathaa daanam teshaam bhedam imam shrinu.

सर्वस्य (सब {मनुष्यों} का) **प्रियः** (प्रिय) **आहारः** (भोजन) **अपि** (भी) **त्रिविधः** (तीन प्रकार का) **भवति** (होता है)। **यज्ञः, तपः** (यज्ञ, तप) **तथा दानं** (तथा दान) **तु** (और) **तेषां** (इनके) **इमं भेदं** (इस भेद को) **शृणु** (सुन)।
Sarvasya (Everyone's {people's}) ***priyah*** (favourite/ choice of) ***aahaarah*** (food) ***api*** (is also) ***trividhah*** (of three kinds), {as also} ***yagya tapah*** (sacrifice, penance) ***tathaa daanam*** (and charity). ***Shrinu*** (Hear) ***bhedam*** (of this distinction) ***teshaam*** (between them).

आयुः सत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ।
रस्याः स्निग्धाः स्थिराः हृद्या आळाराः सात्त्विकप्रियाः ॥ 17/8
आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः। रस्याः स्निग्धाः स्थिराः हृद्याः आहाराः सात्त्विकप्रियाः।।

Aayuh sattvabalaarogyasukhapreetivivardhanaah;
Rasyaah snigdhaah sthiraa hridyaa aahaaraah saattvikapriyaah.
Aayuh sattvabalaarogya sukha preetivi vardhanaah;
Rasyaah snigdhaah sthiraah hridyaah aahaaraah saattvika priyaah.

आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः (आयु, बुद्धि, बल, स्वास्थ्य, सुख और प्रेमभाव को विशेषतः बढ़ाने वाले), **रस्याः** (रसीले), **स्निग्धाः** (चिकने), **स्थिरा** (स्थिर रहने वाले) **हृद्या** (रूचिकर) **आहाराः** (भोजन) **सात्त्विकप्रियाः** (सतोगुणी आत्माओं को प्रिय होते हैं)।
Aahaaraah (Foods) ***aayuh sattvabalaarogya sukha preetivi vardhanaah*** (which increase age, intelligence, strength, health, happiness and affection), ***rasyaah*** (which are juicy), ***snigdhaah***

(fatty), ***sthiraah*** (substantial) {and} ***hridyaah*** (naturally likeable) – ***saattvika priyaah*** (are dear to the souls situated in the quality of goodness).

कट्वम्ललवणात्युश्णतीक्ष्णरूक्षविदाळिनः ।
आळारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥ 17/9
कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः। आहारा राजसस्य इष्टाः दुःखशोकामयप्रदाः।।

Katvamlalavanaatyushnateekshnarookshavidaahinah;
Aahaaraa raajasasyeshtaa duhkhashokaamayapradaah.
Katu amla lavana ati ushna teekshna rooksha vidaahinah;
Aahaaraa raajasasya ishtaah duhkha shoka aamaya pradaah.

कटु (कडुवे), **अम्ल** (खट्टे), **लवण** (नमकीन), **अति उष्ण** (बहुत गरम), **तीक्ष्ण** (तीखे), **रूक्ष** (रूखे) {और} **विदाहिनः** (जलन पैदा करने वाले) **आहाराः** (भोजन) **राजसस्य** (रजोगुणी आत्माओं को) **इष्टाः** (प्रिय हैं) {और वे} **दुःखशोकामयप्रदाः** (दुःख, शोक और रोग पैदा करते हैं)।
Aaahaaraah (Foods) ***katu*** (which are bitter), ***amla*** (sour), ***lavana*** (salty), ***ati ushna*** (excessively hot), ***teekshna*** (pungent/spicy), ***rooksha*** (dry) {and} ***vidaahinah*** (acidic/burning) – ***ishtaah*** (are dear) ***raajasasya*** (to the souls situated in the mode of passion) {and such foods} ***dukha shoka aamaya pradaah*** (cause pain, grief and disease).

यातयामं गतरसं पूति पर्युशितं च यत् ।
उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥ 17/10
यातयामम् गतरसम् पअति पर्युषितम् च यत्। उच्छिष्टम् अपि च अमेध्यम् भोजनम् तामसप्रियम्।।

Yaatayaamam gatarasam pooti paryushitam ca yat;
Ucchishtamapi caamedhyam bhojanam taamasapriyam.
Yaatayaamam gatarasam pooti paryushitam ca yat;
Ucchishtam api ca amedhyam bhojanam taamasapriyam.

यातयामं (जिसके खाने का समय न रहा हो), **गतरसं** (स्वादहीन), **पअति** (सड़ा हुआ), **पर्युषितं** (बासी), **उच्छिष्टं** (जअठा) **च** (और) **अमेध्यं** (अपवित्र) **भोजनं** (भोजन) **तामसप्रियम्** (तमोगुणी आत्माओं को प्रिय है)।
Bhojanam (Foods) ***yaatayaamam*** (which have crossed their expiry date), ***gatarasam*** (which are tasteless), ***pooti*** (rotten), ***paryushitam*** (stale), ***ucchistham*** (contaminated / have already been eaten by someone else) ***ca*** (and) ***amedhyam*** (impure) – ***taamasa priyam*** (are dear to the souls situated in the mode of darkness).

अफलाकाUÛभिर्यज्ञो विधिदृष्टो य इज्यते ।
यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्त्विकः ॥ 17/11
अफलाकांक्षिभिः यज्ञः विधिदृष्टः य इज्यते। यष्टव्यम् एव इति मनः समाधाय स सात्त्विकः।।

Aphalaakaangkshibhiryagyo vidhidrishto ya ijyate;
Yashtavyameveti manah samaadhaaya sa saattvikah.
Aphalaakaangkshibhih yagyah vidhidrishtah ya ijyate;
Yashtavyam eva iti manah samaadhaaya sa saattvikah.

अफलाकांक्षिभिः ({किसी लौकिक} फल की कामना न रखने वाले लोगों द्वारा) **विधिदृष्टः** (श्रीमत रूपी गीता विधान द्वारा भलीभाँति समझा हुआ) {और} **यष्टव्यं एव** (यज्ञ–सेवा करना ही कर्तव्य है) **इति** (इस प्रकार) **मनः** (मन का) **समाधाय** (समाधान करके अर्थात् निश्चयपअर्वक) **य यज्ञः इज्यते** (जो यज्ञ–सेवा कार्य किया जाता है), **स सात्त्विकः** (वह सात्विक है)।
Ya yagyah ijyate (Sacrifice performed / Work done in the service of sacrifice) ***aphalaakaangkshibhih*** (by people having no desire for {any worldly/material} fruit/benefit), ***vidhidrishtah*** (understanding the highest intellect i.e. the principles of *Gita*), ***yashtavyam eva*** (considering the service of sacrifice as a sole duty), ***samaadhaaya*** (with firm conviction) ***manah*** (of mind), {such a sacrifice} ***iti*** (is therefore) ***sa saattvikah*** (in the mode of goodness).

अभिसन्धाय तु फलं दम्भार्थमपि चैव यत् ।
इज्यते भरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विद्धि राजसम् ॥ 17/12
अभिसन्धाय तु फलम् दम्भार्थम् अपि च एव यत्। इज्यते भरतश्रेष्ठ तम् यज्ञम् विद्धि राजसम्।।

Abhisandhaaya tu phalam dambhaarthamapi caiva yat;
Ijyate bharatashreshtha tam yagyam viddhi raajasam.
Abhisandhaaya tu phalam dambhaartham api ca eva yat;
Ijyate bharatashreshtha tam yagyam viddhi raajasam.

तु भरतश्रेष्ठ (किन्तु, हे भरतश्रेष्ठ अर्जुन)! **फलं** ({लौकिक} फल का) **अभिसंधाय** (लक्ष्य लेकर), **च एव** (उसी तरह) **दम्भार्थं** (दम्भ अर्थात् दिखावे के लिए) **अपि** (भी) **यत्** (जो) **इज्यते** ({यज्ञ–सेवा कार्य} किया जाता है), **तं यज्ञं** (उस यज्ञ–सेवा को) **राजसं** (रजोगुणी) **विद्धि** (जान)।
Tu Bharatashreshtha (But O *Arjuna*, the descendant of *Bharata*)! {The service of sacrifice} ***yat*** (which is) ***ijyate*** (done/performed) ***abhisandhaaya*** (with the aim) ***phalam*** (of {worldly/material} benefit/fruit) ***ca eva*** (or similarly) ***api*** (also) ***dambhaartham*** (for the sake of pride i.e. for hypocrisy), ***viddhi*** (consider) ***tam yagyam*** (that service of sacrifice) ***raajasam*** (to be in the mode of passion).

विधिळीनमसृष्टान्नं मन्त्रळीनमदक्षिणम् ।
श्रद्धाविरळितं यज्ञं तामसं परिचक्षते ॥ 17/13
विधिहीनम् असृष्टान्नम् मन्त्रहीनम् अदक्षिणम्। श्रद्धाविरहितम् यज्ञम् तामसम् परिचक्षते।।

Vidhiheenamasrishtaannam mantraheenamadakshinam;
Shraddhaavirahitam yagyam taamasam paricakshate.
Vidhiheenam asrishtaannam mantraheenam adakshinam;
Shraddhaavirahitam yagyam taamasam paricakshate.

विधिहीनं ({भगवान द्वारा बताए गए} विधिविधान से रहित) **असृष्टान्नं** (ब्रह्मा भोजन से रहित), **मन्त्रहीनं** ({मन्मनाभव रूपी} महामंत्र से रहित) **अदक्षिणं** (सम्मानहीन) {तथा} **श्रद्धाविरहितं** (श्रद्धाहीन) **यज्ञं** (यज्ञ–सेवा कार्य) **तामसं** (तमोगुणी) **परिचक्षते** (कहा जाता है)।
Yagyam (The work in the service of sacrifice) – ***vidhiheenam*** (in which no principles {as told by God} are followed), ***asrishtaannam*** (without offering *Brahma*-food / food to *Brahma*), ***mantraheenam*** (devoid of {*manmanaabhava*- like} sacred chant/hymn), ***adakshinam*** (devoid of humility) {and} ***shraddhaavirahitam*** (devoid of faith) – ***paricakshate*** (is said to be) ***taamasam*** (in the mode of ignorance).

देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ।
ब्रह्मचर्यमहिंसा च शारीरं तप उच्यते ॥ 17/14
देवद्विजगुरुप्राज्ञपअजनम् शौचम् आर्जवम्। ब्रह्मचर्यम् अहिंसा च शारीरम् तप उच्यते।।

Devadvijagurupraagyapoojanam shaucamaarjavam;
Brahmacaryamahimsaa ca shaareeram tapa ucyate.
Devadvijagurupraagya poojanam shaucam aarjavam;
Brahmacaryam ahimsaa ca shaareeram tapa ucyate.

देवद्विजगुरुप्राज्ञपअजनं (जो दिव्य स्वभाव का द्विजन्मा ब्राह्मण है, सबका गुरू है, सर्वोत्तम ज्ञानी है, उसका पअरा सम्मान करना), **शौचं** (शुद्धता), **आर्जवं** (सरलता), **ब्रह्मचर्य** (वचन–कर्म से ब्रह्मचर्य व्रत का पालन) **च** (और) **अहिंसा** (किसी को दुःख न देना) **शारीरं तपः** (शारीरिक तप) **उच्यते** (कहा जाता है)।
Devadvijagurupraagya poojanam (Respecting the *Brahmin* who possesses a divine nature, who is born twice, everyone's *guru*, supremely knowledgeable), ***shaucam*** (purity), ***aarjavam*** (simplicity), ***brhamacaryam*** (following the vow celibacy in speech and in actions) ***ca*** (and) ***ahimsaa*** (non-violence) – ***ucyate*** (are said to be) ***shaareeram tapah*** (the penance of the body).

अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितं च यत् ।
स्वाध्यायाभ्यसनं चैव वाङ्मयं तप उच्यते ॥ 17/15
अनुद्वेगकरम् वाक्यम् सत्यम् प्रियहितम् च यत्।
स्वाध्यायाभ्यसनम् च एव वाङ्मयम् तप उच्यते।।

Anudvegakaram vaakyam satyam priyahitam ca yat;
Svaadhyaayaabhyasanam caiva vaangmayam tapa ucyate.
Anudvegakaram vaakyam satyam priyahitam ca yat;
Svaadhyaayaabhyasanam ca eva vaangmayam tapa ucyate.

अनुद्वेगकरं (औरों को कष्ट न पहुँचाने वाली) **सत्यं** (सत्य) **वाक्यं** (बात कहना), **यत्** (जो) **प्रियहितं च** (प्रिय और हितकारी हो)। **च एव** (उसी तरह) **स्वाध्यायाभ्यसनं** (आत्म–अध्ययन और नित्य अभ्यास) **वाङ्मयं तपः** (वाणी का तप) **उच्यते** (कहा जाता है)।
Vaakyam (Speaking words) ***anudvegakaram*** (which do not perturb others), ***yat*** (which are) ***satyam*** (true/truthful), ***priyahitam ca*** (pleasing and beneficial), ***ca eva*** (similarly) ***svaadhyaaya abhyasanam*** (the spiritual analysis/study and regular practice) – ***ucyate*** (are said to be) ***vaangmayam tapah*** (the penance of speech).

मनःप्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः ।
भावसंशुद्धिरित्येतत्तपो मानसमुच्यते ॥ 17/16
मनःप्रसादः सौम्यत्वम् मौनम् आत्मविनिग्रहः। भावसंशुद्धिः इति एतत् तपः मानसम् उच्यते।।

Manahprasaadah saumyatvam maunamaatmavinigrahah;
Bhaavasamshuddhirityetattapo maanasamucyate.
Manah prasaadah saumyatvam maunam aatma vinigrahah;
Bhaava samshuddhih iti etat tapah maanasam ucyate.

मनःप्रसादः (मन की प्रसन्नता), **सौम्यत्वं** (शांतभाव), **मौनं** (अन्तर्मुखी वृत्ति) **आत्मविनिग्रहः** (आत्मसंयम) {और} **भावसंशुद्धिः** (मनोभावों अर्थात् संकल्पों की शुद्धता)–**इति एतत्** (यह इतना) **मानसं** (मानसिक) **तपः** (तप) **उच्यते** (कहा जाता है)।

Manah prasaadah (Happiness of mind), ***saumyatvam*** (peaceful intent), ***maunam*** (introvert nature), ***aatma vinigrahah*** (spiritual/self-control) {and} ***bhaava samshuddhih*** (clean mind i.e. purity of the thoughts) – ***iti etat*** (all these) ***ucyate*** (are said to be) ***tapah*** (the penance) ***maanasam*** (of mind).

श्रद्धया परया तप्तं तपस्तत्त्रिविधं नरैः ।

अफलाकाľĸभिर्युक्तैः सात्त्विकं परिचक्षते ॥ 17/17

श्रद्धया परया तप्तम् तपः तत् त्रिविधम् नरैः। अफलाकांक्षिभिः युक्तैः सात्त्विकम् परिचक्षते।।

Shraddhayaa parayaa taptam tapastattrividham naraih;
Aphalaakaangkshibhiryuktaih saattvikam paricakshate.
Shraddhayaa parayaa taptam tapah tat trividham naraih;
Aphalaakaangkshibhih yuktaih saattvikam paricakshate.

अफलाकांक्षिभिः ({किसी भी लौकिक} फल की आकांक्षा न रखने वाले) **युक्तैः** (योगयुक्त) **नरैः** (मनुष्यों द्वारा) **परया श्रद्धया** (परम श्रद्धा पअर्वक) **तप्तं** (किया गया) **तत्** (वह) **त्रिविधं** ({मनसा, वाचा, कायिक}–तीन प्रकार का) **तपः** (तप) **सात्त्विकं** (सात्विक) **परिचक्षते** (कहलाता है)।

Tat (That) ***trividham tapah*** (threefold penance {of mind, speech and body}), ***taptam*** (performed) ***parayaa shraddhayaa*** (with utmost faith) ***yuktaih naraih*** (by *yog* imbibed persons) ***aphalaakaangshibhih*** (without any desire for {worldly/material} fruit/benefit), ***paricakshate*** (is declared to be) ***saattvikam*** (in the mode of goodness).

सत्कारमानपूजार्थं तपो दम्भेन चैव यत् ।
क्रियते तदिळ प्रोक्तं राजसं चलमध्रुवम् ॥ 17/18

सत्कारमानपअजार्थम् तपः दम्भेन च एव यत्। क्रियते तत् इह प्रोक्तम् राजसम् चलम् अध्रुवम्।।

Satkaaramaanapoojaartham tapo dambhena caiva yat;
Kriyate tadiha proktam raajasam calamadhruvam.
Satkaara maana poojaa artham tapah dambhena ca eva yat;
Kriyate tat iha proktam raajasam calam adhruvam.

सत्कारमानपअजार्थं ({लौकिक} सत्कार, मान और पअजा के लिए) **च एव** (तथा) **दंभेन** (दम्भपअर्वक दिखावे के लिए) **यत्** (जो) **चलं** (अल्पकालीन) **अध्रुवं** (अस्थायी) {लौकिक फल वाला} **तपः** (तप) **क्रियते** (किया जाता है), **तदिह** (वह यहाँ) **राजसं** (राजसी) **प्रोक्तम्** (कहा गया है)।

Tapah (Penance) {yielding} ***calam*** (short-termed) ***adhruvam*** (unstable) {worldly/material fruit/benefit}, ***yat*** (which is) ***kriyate*** (performed) ***satkaara maana poojaa artham*** (for {worldly} honor, fame and worship) ***ca eva*** (and) ***dambhena*** (for hypocritical ostentation), ***tat iha*** (is hereby) ***proktam*** (referred to be) ***raajasam*** (in the mode of passion).

मूढग्राळेणात्मनो यत्पीडया क्रियते तपः ।
परस्योत्सादनार्थं वा तत्तामसमुदाहृतम् ॥ 17/19

मअढग्राहेण आत्मनः यत् पीडया क्रियते तपः। परस्य उत्सादनार्थम् वा तत् तामसम् उदाहृतम्।।

Moodhagraahenaatmano yatpeedayaa kriyate tapah;
Parasyotsaadanaartham vaa tattaamasamudaahritam.
Moodhagraahena aatmanah yat peedayaa kriyate tapah;
Parasya utsaadanaartham vaa tat taamasam udaahritam.

यत् (जो) **तपः** (तप) **मअढग्राहेण** (मअर्खतापअर्ण दुराग्रह के साथ) **आत्मनः** (अपने आप को) **पीडया** (पीड़ित करने के लिए किया जाता है) **वा** (अथवा) **परस्योत्सादनार्थं** (दअसरों को हानि पहुँचाने के लिए) **क्रियते** (किया जाता है)–**तत्** (वह) **तामसं** (तामसी) **उदाहृतं** (कहा जाता है)।
Tapah (Penance) ***yat*** (which is) ***kriyate*** (performed) ***moodhagraahena*** (with foolish stubbornness) ***peedayaa*** (in order to torture) ***aatmanah*** (oneself) ***vaa*** (or) ***parasya utsaadana artham*** (to harm others), ***tat*** (that) {penance} ***udaahritam*** (is known to be) ***taamasam*** (in the mode of ignorance).

दातव्यमिति यद्दानं दीयतेऽनुपकारिणे ।
देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्त्विकं स्मृतम् ॥ 17/20
दातव्यम् इति यत् दानम् दीयते अनुपकारिणे।
देशे काले च पात्रे च तत् दानम् सात्त्विकम् स्मृतम्।।

Daatavyamiti yaddaanam deeyate'nupakaarine;
Deshe kaale ca paatre ca taddaanam saattvikam smritam.
Daatavyam iti yat daanam deeyate anupakaarine;
Deshe kaale ca paatre ca tat daanam saattvikam smritam.

दातव्यं (देना हमारा कर्तव्य है) **इति** (यह {समझकर}) **यत्** (जो) **दानं** (दान) **अनुपकारिणे** (बदले में उपकार करने में असमर्थ) **देशे** (देश) **च** (तथा) **काले** (काल) **च** (और) **पात्रे** (सत्पात्र को) **दीयते** (दिया जाता है), **तत्** (वह) **दानं** (दान) **सात्त्विकं** (सात्विक) **स्मृतम्** (माना गया है);
Daatavyam ('Giving is our duty') – ***iti*** ({believing} this), ***daanam*** (the charity) ***yat*** (which is) ***deeyate*** (given to) ***paatre*** (a worthy/deserving person) ***ca*** (and) ***deshe*** (country) ***ca*** (and) ***kaale*** (at the time), ***anupakaarine*** (when they are incapable of returning any favor), ***tat*** (that) ***daanam*** (charity) ***smritam*** (has been considered to be) ***saattvikam*** (in the mode of goodness);

यत्तु प्रत्युपकारार्थं फलमुद्दिश्य वा पुनः ।
दीयते च परिक्लिष्टं तद्दानं राजसं स्मृतम् ॥ 17/21
यत् तु प्रत्युपकारार्थम् फलम् उद्दिश्य वा पुनः।
दीयते च परिक्लिष्टम् तत् दानम् राजसम् स्मृतम्।।

Yattu pratyupakaaraartham phalamuddishya vaa punah;
Deeyate ca pariklishtam taddaanam raajasam smritam.
Yat tu prati upakaara artham phalam uddishya vaa punah;
Deeyate ca pariklishtam tat daanam raajasam smritam.

तु (किंतु) **प्रत्युपकारार्थं** (बदले में उपकार की भावना से) **वा** (अथवा) **पुनः** (फिर) **फलमुद्दिश्य** ({लौकिक} फल की आशा लेकर) **यत्** (जो) **दानं** (दान) **परिक्लिष्टं** (कष्ट पअर्वक) **दीयते** (दिया जाता है), **तत्** (वह) **राजसं** (राजसी) **स्मृतम्** (कहा गया है)।

Tu (But) ***daanam*** (charity) ***yat deeyate*** (which is given) ***pariklishtam*** (reluctantly) ***prati upakaara artham*** (with the expectation of something in return) ***vaa*** (or) ***phalam uddishya*** (with a desire for {worldly/material} fruit/benefit), ***tat*** (that) {charity} ***smritam*** (is said to be) ***raajasam*** (in the mode of passion).

अदेशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्च दीयते ।
असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ 17/22
अदेशकाले यत् दानम् अपात्रेभ्यः च दीयते। असत्कृतम् अवज्ञातम् तत् तामसम् उदाहृतम्।।

Adeshakaale yaddaanamapaatrebhyashca deeyate;
Asatkritamavagyaatam tattaamasamudaahritam.
Adeshakaale yat daanam apaatrebhya ca deeyate;
Asatkritam avagyaatam tat taamasam udaahritam.

अदेशकाले (अयोग्य देश–काल में) **च** (और) **अपात्रेभ्यः** (अयोग्य पात्र को) **यत्** (जो) **दानं** (दान) **असत्कृतं** (असम्मानपअर्वक) {और} **अवज्ञातं** (अवज्ञापअर्वक) **दीयते** (दिया जाता है), **तत्** (वह) **तामसं** (तामसी) **उदाहृतम्** (कहा गया है)।
Daanam (Charity) ***yat*** (which is) ***deeyate*** (given) ***asatkritam*** (disrespectfully) {and} ***avagyaatam*** (inattentively/disdainfully) ***adeshakaale*** (at an improper place-time) ***ca*** (and) ***apaatrebhyah*** (to an unworthy/undeserving person), ***tat*** (that) {charity} ***udaahritam*** (is said to be) ***taamasam*** (in the mode of ignorance).

ॐ तत्सदिति निर्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ।
ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा ॥ 17/23
ऊँ तत् सत् इति निर्देशः ब्रह्मणः त्रिविधः स्मृतः। ब्राह्मणाः तेन वेदाः च यज्ञाः च विहिताः पुरा।।

Om tatsaditi nirdesho brahmanastrividhah smritah;
Braahmanaastena vedaashca yagyaashca vihitaah puraa.
Om tat sat iti nirdeshah brahmanah trividhah smritah;
Braahmanaah tena vedaah ca yagyaah ca vihitaah puraa.

"ऊँ" "तत्" "सत्"–इति (यह) **त्रिविधः** (तीन प्रकार का) **ब्रह्मणः** (ब्रह्मा का) **निर्देशः** (उपदेश) **स्मृतः** (स्मरण किया जाता है), **तेन** (उससे) **पुरा** (पअर्व कल्प में) {क्रमशः} **ब्राह्मणाः** (ब्रह्मा मुख से "ऊँ" उच्चारणपअर्वक 'मैं आत्मा हअँ' ऐसे {ब्राह्मणों}) **च** (और) **वेदाः** ("तत्" निर्देशपअर्वक 'वह परमात्मा सम्बंधी ज्ञान' अर्थात् {वेदों}) **च** (तथा) **यज्ञाः** ("सत्" निर्देश पअर्वक यज्ञ रूपी सत कर्मों का) **विहिताः** (विधान किया गया)।
Om tat sat ("*Om*" "*Tat*" "*Sat*") – ***iti*** (This) ***smritah*** (is remembered/considered as) ***trividhah*** (the threefold/triple) ***nirdeshah*** (symbolic representation) ***brahmanah*** (of *Brahmaa*), ***tena*** (by that) ***vihitaah*** (were created) ***puraa*** (formely in the previous *Kalpa*/Age/Cycle) {respectively} ***braahmanaah*** (the {*Brahmins*} i.e. 'I am soul' denoted by '*Om*' that came out from the mouth of *Brahmaa*) ***ca*** (and) ***vedaah*** (the {*Vedas*/ Scriptures} i.e. 'that knowledge regarding the Supreme Soul' denoted by '*Tat*') ***ca*** (and) ***yagyaah*** (the *Yagya*/Sacrifice like truthful actions denoted by '*Sat*').

तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः ।
प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम् ॥ 17/24
तस्मात् ओम् इति उदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः। प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः सततम् ब्रह्मवादिनाम्।।

Tasmaadomityudaahritya yagyadaanatapahkriyaah;
Pravartante vidhaanoktaah satatam brahmavaadinaam.

Tasmaat om iti udaahritya yagya daana tapah kriyaah;
Pravartante vidhaanoktaah satatam brahmavaadinaam.

तस्मात् (इसलिए) {ही} **विधानोक्ताः** (गीता रूपी संविधान में बताई गई) **ब्रह्मवादिनां** (ब्रह्मा का उपदेश बोलने वालों की) **यज्ञदानतपःक्रियाः** (यज्ञ–दान और तप सम्बंधी सभी क्रियाएँ) **ओम्** ('ओम्' या 'ऊँशांति') **इति** (ऐसा) **उदाहृत्य** (बोलकर) **सततम्** (सर्वदा) **प्रवर्तन्ते** (शुरू की जाती हैं)।
Tasmaat (Therefore) ***yagya daana tapah kriyaah*** (all acts of sacrifice- charity and penance) ***brahmavaadinaam*** (of those who expound *Brahmaa's* commandments) ***vidhaanoktaah*** (as prescribed in the injunctions of *Gita*), ***satatam*** (always) ***pravartante*** (begin) ***udaahritya*** (by saying) ***om*** ('*Om*' or '*Om Shanti*').

तदित्यनभिसन्धाय फलं यज्ञतपःक्रियाः ।

दानक्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकाÛ्भिः ॥ 17/25

तत् इति अनभिसंधाय फलम् यज्ञतपःक्रियाः। दानक्रियाः च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकांक्षिभिः।।

Tadityanabhisandhaaya phalam yagyatapah kriyaah;
Daanakriyaashca vividhaah kriyante mokshakaangkshibhih.

Tat iti anabhisandhaaya phalam yagya tapah kriyaah;
Daana kriyaah ca vividhaah kriyante moksha kaangkshibhih.

तत् ({उस रुद्र ज्ञान यज्ञ रूप परमात्मा के प्रति} 'तत्') **इति** (ऐसा {कहकर}) **फलं** ({किसी लौकिक} फल को) **अनभिसंधाय** (न चाहते हुए) **मोक्षकांक्षिभिः** (दुःखों से मुक्ति की आकांक्षा रखने वाले लोगों द्वारा) **विविधाः** (नाना प्रकार की) **यज्ञतपःक्रियाः** ({रुद्र ज्ञान} यज्ञ–सेवाएँ और {व्यक्तिगत} तप की क्रियाएँ) **च** (तथा) **दानक्रियाः** (दान के कार्य) **क्रियन्ते** (किए जाते हैं)।
Tat ('*Tat*' {dedicated to that sacrifice of *Rudra*'s knowledge i.e. the Supreme Soul}) – ***iti*** ({Saying} so), ***vividhaah*** (various kinds of) ***yagya tapah kriyaah*** (services for {*Rudra*'s knowledge} sacrifice and acts of {personal} penance) ***ca*** (and) ***daana kriyaah*** (acts of charity) ***kriyante*** (are performed) ***moksha kaangkshibhih*** (by those people who seek liberation from sorrows) ***anabhisandhaaya*** (without desiring) ***phalam*** (for {any worldly/material} fruit/benefit).

सद्भावे साधुभावे च सदित्येतत्प्रयुज्यते ।
प्रशस्ते कर्मणि तथा सच्छब्दः पार्थ युज्यते ॥ 17/26

सद्भावे साधुभावे च सत् इति एतत् प्रयुज्यते। प्रशस्ते कर्मणि तथा सत् शब्दः पार्थ युज्यते।।

Sadbhaave saadhubhaave ca sadityetatprayujyate;
Prashaste karmani tathaa sacchabdah paartha yujyate.

Sadbhaave saadhubhaave ca sat iti etat prayujyate;
Prashaste karmani tathaa sat shabdah paartha yujyate.

सद्भावे (वास्तविकता) **च** (और) **साधुभावे** (अच्छाई और कल्याण के अर्थ में) **सत्** ('सत्') **इति एतत्** (ऐसा यह) {शब्द} **प्रयुज्यते** (प्रयोग किया जाता है)। **तथा** (उसी तरह) **पार्थ** (हे पृथ्वी के राजा)! **प्रशस्ते** (प्रशंसनीय) **कर्मणि** ({यज्ञ–सेवा रूपी} कर्म में) {भी} **सत् शब्दः** ('सत्' शब्द) **युज्यते** (लगाया जाता है)।

Sat ('*Sat*'), ***iti etat*** (such {a word} as this), ***prayujyate*** (is used) ***saadhubhaave*** (to denote goodness, wellbeing) ***ca*** (and) ***sadbhaave*** (truth). ***Tathaa*** (Similarly) ***paartha*** (O Lord of the earth)! ***Sat shabdah*** (The word '*Sat*') ***yujyate*** (is {also} used) ***prashaste*** (for praiseworthy) ***karmaani*** (actions {in the form of *yagya*-service}).

यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सदिति चोच्यते ।
कर्म चैव तदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते ॥ 17/27
यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सत् इति च उच्यते।
कर्म च एव तदर्थीयम् सत् इति एव अभिधीयते।।

Yagye tapasi daane ca sthitih saditi cocyate;
Karma caiva tadartheeyam sadityevaabhidheeyate.
Yagye tapasi daane ca sthitih sat iti ca ucyate;
Karma ca eva tadartheeyam sat iti eva abhidheeyate.

च (तथा) **यज्ञे** ({रुद्र ज्ञान} यज्ञ–सेवा में), **तपसि** ({व्यक्तिगत मन–वचन–काय की} तपस्या में) **च** (और) **दाने** ({ज्ञानादि के} दान में) **स्थितिः** (स्थित रहना) {भी} **सत् इति** ('सत्' ऐसे) **उच्यते** (कहा जाता है), **च एव** (इसी प्रकार) **तदर्थीयं** (उन यज्ञादि के लिए) **कर्म** {किया गया} (कर्म) **एव** (भी) **सत्** (सत्य)– **इति** (ऐसे) **अभिधीयते** (कहा जाता है)।
Ca (And) ***sthittih*** (steadfastness/ being steady) ***yagye*** (in service of (*Rudra*'s knowledge) sacrifice), ***tapasi*** (in {personal} penance {of mind-speech-actions}) ***ca*** (and) ***daane*** (in charity {of knowledge and so on}) ***ucyate*** (are {also} termed) ***sat iti*** (as '*Sat*'), ***ca eva*** (similarly) ***karma*** (the work {done for}) ***tadartheeyam*** (those sacrifices and so on) ***eva*** (are also) ***abhidheeyate*** (called) ***sat*** ('*Sat*').

अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ।
असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो इह ॥ 17/28
अश्रद्धया हुतम् दत्तम् तपः तप्तम् कृतम् च यत्।
असत् इति उच्यते पार्थ न च तत् प्रेत्य नो इह।।

Ashraddhayaa hutam dattam tapastaptam kritam ca yat;
Asadityucyate paartha na ca tatpretya no iha.
Ashraddhayaa hutam dattam tapah taptam kritam ca yat;
Asat iti ucyate paartha na ca tat pretya no iha.

पार्थ (हे पृथ्वीपति)! **अश्रद्धया** (अश्रद्धापअर्वक) **हुतं** (आहुति दिया गया यज्ञ), **दत्तं** (दान), **तप्तं तपः** {और} (किया गया मानसिक तप) **च** (अथवा) **यत् कृतं** (जो {कुछ} किया गया है), {वह} **असत्** ('असत्') **इति** (इस प्रकार) **उच्यते** (कहा जाता है); {क्योंकि} **तत्** (वह {कर्म}) **न प्रेत्य** (न मरकर परलोक में) **च नो इह** (और न इस {संसार} में) {फलीभअत होता है}।
Paartha (O Lord of the earth)! ***Ashraddhayaa*** (Without faith), ***hutam*** (an oblation offered in sacrifice), ***dattam*** (charity) {and} ***taptam tapah*** (performed mental penance) ***ca*** (or) ***yat kritam*** (whatever {else} is done), {that} ***iti*** (is therefore) ***ucyate*** (termed as) ***asat*** ('*asat*'); {because} ***tat*** (that {action}) {yields fruit/benefit} ***no iha*** (neither here in this {world}) ***na ca pretya*** (nor in the other world after death).